

Eiropas Ekonomikas un sociālo lietu komitejas atzinums par tematu “Zaļā grāmata par patērētāju kolektīvo tiesisko aizsardzību”

COM(2008) 794 galīgā redakcija

(2010/C 128/18)

Ziņotājs: **CALLEJA KGS**

Eiropas Komisija saskaņā ar Eiropas Kopienas dibināšanas līguma 262. pantu 2008. gada 27. novembrī nolēma konsultēties ar Eiropas Ekonomikas un sociālo lietu komiteju par tematu

“Zaļā grāmata par patērētāju kolektīvo tiesisko aizsardzību”

COM(2008) 794 galīgā redakcija.

Par Komitejas dokumenta sagatavošanu atbildīgā Vienotā tirgus, ražošanas un patēriņa specializētā nodaļa savu atzinumu pieņēma 2009. gada 9. septembrī.

Eiropas Ekonomikas un sociālo lietu komiteja 457. plenārajā sesijā, kas notika 2009. gada 4. un 5. novembrī (5. novembra sēdē), ar 123 balsīm par, 4 pret un 13 atturoties, pieņēma šo atzinumu.

1. Ieteikumu kopsavilkums.

1.1. Piekļuve efektīvai tiesiskajai aizsardzībai ir viena no pamattiesībām, kas jānodrošina patērētājiem viņu kolektīvās tiesiskās aizsardzības sakarā. Tomēr ir svarīgi pienācīgi ievērot ierobežojumus, ko nosaka Eiropas Kopienas dibināšanas līgums un dalībvalstu procesuālo un konstitucionālo tiesību aktu juridiskās atšķirības.

1.2. ES tiesību aktu izstrādē kolektīvās tiesiskās aizsardzības jomā uzlabotu patērētāju aizsardzību, īpaši pārrobežu darījumos.

1.3. Sistēmā jāparedz pietiekama aizsardzība pret nepamatotām un ļaunprātīgām prasībām, kuras galvenokārt finansālu apsvērumu vadītas un peļņas nolūkā iesniedz personas, kas nav patērētāji.

1.4. Jāpiemēro vispārīgs princips: jebkuros ES pasākumos ir jāparedz piemērota aizsardzība pret tādu elementu ieviešanu, kuri citās tiesību sistēmās izrādījušies neaizsargāti pret ļaunprātīgu izmantošanu. Sevišķi svarīgi, lai visās ieviestajās kolektīvās tiesiskās aizsardzības sistēmās būtu paredzētas tiesnešu, kas izskata sākotnēji iesniegtos pieteikumus par kolektīvās tiesiskās aizsardzības lietām, pilnvaras novērst ļaunprātīgu izmantošanu un nodrošināt to, ka tiek iesniegtas pamatotas prasības.

1.5. Kolektīvās tiesiskās aizsardzības mehānisma pieņemšana neizslēdz patēriņa jomā radušos strīdu ārpustiesas risināšanas sistēmu izmantošanu.

1.6. EESK iesaka Komisijai veikt turpmākus pasākumus, lai mudinātu uzņēmējus veidot iekšējas sistēmas sūdzību izskatīšanai, pilnveidot jau ieviestās strīdu izšķiršanas alternatīvās sistēmas un publisko uzraudzību. Šādus alternatīvus līdzekļus patērētāji varētu izmantot pirms viņi vērsas tiesību aizsardzības sistēmas iestādēs.

1.7. EESK atgādina Eiropas Komisijai, ka jautājumu par kolektīvo tiesību aizsardzību apspriež jau kopš 1985. gada un ka šobrīd nekavējoties jāpieņem lēmumi un jāievieš patērētāju interešu aizsardzībai vajadzīgie mehānismi.

2. Ievads.

2.1. Komisijas izstrādātās Patērētāju politikas stratēģijas ⁽¹⁾ mērķis ir veicināt iekšējā mazumtirdzniecības tirgus attīstību, līdz 2013. gadam panākot, ka patērētāji un mazumtirgotāji jūtas vienlīdz droši, iepērkoties gan ārzemēs, gan savā valstī. Minētajā stratēģijā Komisija uzsvērusi, cik svarīgi ir efektīvi tiesiskās aizsardzības mehānismi patērētājiem, un paudusi apņemšanos apsvērt rīcību saistībā ar patērētāju kolektīvo tiesisko aizsardzību.

2.2. Eiropas Parlaments, Padome un Eiropas Ekonomikas un sociālo lietu komiteja atzinīgi novērtēja Komisijas nodomu uzlabot patērētāju tiesisko aizsardzību un it īpaši apsvērt rīcību kolektīvās

⁽¹⁾ COM(2007) 99 galīgā redakcija.

tiesiskās aizsardzības jomā ⁽²⁾. Arī Ekonomiskās sadarbības un at-
tīstības organizācija (ESAO) izstrādāja ieteikumu par patērētāju
strīdu izšķiršanu un tiesisko aizsardzību ⁽³⁾, kurā šīs organizācijas
dalībvalstis aicināja nodrošināt, lai patērētājiem būtu pieejami da-
žādi tiesiskās aizsardzības līdzekļi, ieskaitot kolektīvās tiesiskās
aizsardzības mehānismus.

2.3. Komisijas 2008. gada novembrī publicētajā Zaļajā grāmatā
par patērētāju kolektīvo tiesisko aizsardzību ⁽⁴⁾ meklēti veidi, kā
atvieglot tiesisko aizsardzību gadījumos, kad liels skaits patērētā-
ju cietuši no viena tirgotāja rīcības, ar kuru ir pārkāptas patērētā-
ju tiesības. Zaļajā grāmatā ir piedāvāti četri risinājumi.

2.4. ES Komisija 2009. gada 29. maijā arī rīkoja zaļās grāmatas
publisko apspriešanu, pēc kuras sagatavoja dokumentu, kas bija
pieejams publiska viedokļa paušanai, šajā dokumentā līdzās zaļa-
jā grāmatā jau iekļautajiem četriem risinājumiem rīcībai kolektī-
vās tiesiskās aizsardzības jomā pievienojot piekto risinājumu.
Savos pašreizējos apsvērumos EESK vairs nevar iekļaut šo Komi-
sijas nesēn pieņemto ierosinājumu. Sevišķi tādēļ, ka vēl ir jāveic ie-
tekmes novērtējums. Tomēr EESK jau tagad paredz, ka būs
ievērojamas grūtības ieviest iepriekš minēto piekto risinājumu.

2.5. Nav noliedzams, ka patērētājiem pieejamā tiesiskā aizsar-
dzība gadījumos, kad tirgotāji ir pārkāpuši patērētāju tiesības, vei-
cina patērētāju uzticēšanos tirgiem un uzlabo šo tirgu darbību.
Tomēr šo mērķi var sasniegt tikai tad, ja patērētāji apzinās, ka
problēmu gadījumā viņi varēs īstenot savas tiesības un saņems at-
bilstošu zaudējumu atlīdzību.

2.6. Lai nodrošinātu visiem vienlīdzīgus nosacījumus, jāpanāk
taisnīgs līdzsvars starp visu iesaistīto pušu interesēm.

⁽²⁾ Rezolūcijās par patērētāju politikas stratēģiju EP pēc patērētāju tiesis-
kās aizsardzības problēmu rūpīga izvērtējuma dalībvalstis uzdeva Komi-
sijai „.. attiecīgi iesniegt saskaņotu risinājumu Eiropas mērogā, ar
kuru visiem patērētājiem nodrošinātu kolektīvās kompensācijas me-
hānismu pieejamību, lai atrisinātu pārrobežu sūdzību gadījumus”
(A6-0155/2008); Padome aicināja Komisiju „.. rūpīgi apsvērt kolektī-
vas pārsūdzības mehānismus un nākt klajā ar pašlaik veikto attiecī-
go pētījumu rezultātiem, lai vajadzības gadījumā izstrādātu
priekšlikumus vai rīkotos”, OV C 166, 20.7.2007., 1–3. lpp.

Eiropas Parlaments atkārtoja savu pieprasījumu rezolūcijā par Zaļo
grāmatu par finanšu pakalpojumu mazumtirdzniecību vienotajā tir-
gū (A6-0187/2008). Arī EP izmeklēšanas komiteja, kas izveidota sab-
iedrības *Equitable Life* lietā, lūdza Komisiju „.. vairāk izpētīt iespēju
izveidot tādu tiesisku sistēmu, kurai piemīt vienotas civilprocesuālas
prasības attiecībā uz Eiropas pārrobežu kopīgām rīcībām.” (A6-
0203/2007). EESK savā pašiniciatīvas atzinumā (OV C 162,
25.6.2008., 1. lpp.) izvirzīja priekšlikumus par kolektīvās tiesiskās
aizsardzības mehānismu juridiskajiem aspektiem.

⁽³⁾ <http://www.oecd.org/dataoecd/43/50/38960101.pdf>

⁽⁴⁾ COM(2008) 794 galīgā redakcija.

3. Zaļās grāmatas kopsavilkums.

3.1. Zaļajā grāmatā izvirzīts mērķis “izvērtēt tiesiskās aizsardzī-
bas mehānismu pašreizējo stāvokli, it īpaši gadījumos, kad domā-
jams, ka daudzus patērētājus skāris viens un tas pats tiesību
normu pārkāpums, un paredzēt risinājumus, lai novērstu šādos
gadījumos apzinātos efektīvas tiesiskās aizsardzības trūkumus” ⁽⁵⁾.
Komisija nav uzskatījusi par vajadzīgu nodalīt masu prasījumu
pārrobežu mehānismus no valsts mēroga prasījumu mehāni-
smiem. Zaļajā grāmatā arī aplūkots jautājums par to, vai atsevišķi
instrumenti būs piemērojami tikai pārrobežu gadījumos, vai tos
varēs piemērot arī valsts mēroga gadījumos.

3.2. Zaļajā grāmatā galvenā uzmanība pievērsta strīdu izšķirša-
nai masu prasījumu gadījumā, un tās mērķis ir nodrošināt efektī-
vus kolektīvās tiesiskās aizsardzības līdzekļus visiem ES
iedzīvotājiem, kuri cietuši viena tirgotāja rīcības dēļ, neatkarīgi no
vietas, kurā darījums noticis. Zaļajā grāmatā arī apzināti galvenie
šobrīd pastāvošie šķēršļi, kas patērētājiem traucē saņemt efektīvu
tiesisko aizsardzību, un elementi, kas ietekmē kolektīvās tiesiskās
aizsardzības lietderību un efektivitāti.

3.3. Komisija norāda, ka Eiropā spēkā esošie instrumenti ⁽⁶⁾ nav
pietiekami, un izklāsta četras iespējas, kas ļautu risināt aplūkoja-
mos jautājumus un nodrošināt patērētājiem atbilstošus un efektī-
vus kompensācijas līdzekļus, it īpaši, izmantojot kolektīvās
tiesiskās aizsardzības mehānismu:

- 1. risinājums — paļaušanās uz jau ieviestajiem valstu un Ko-
pienas pasākumiem, lai panāktu patērētāju pienācīgu tiesis-
ko aizsardzību;
- 2. risinājums — dalībvalstu sadarbības veicināšana, lai nodro-
šinātu, ka patērētāji visā ES var izmantot dažādās dalībvalstīs
pieejamos kolektīvās tiesiskās aizsardzības mehānismus;
- 3. risinājums — nesaistošu vai saistošu politikas instrumentu
kopums, kas var palīdzēt pārvarēt galvenos šķēršļus un uzla-
bot patērētāju tiesību aizsardzību;

⁽⁵⁾ COM(2008) 794 galīgā redakcija, 3. lpp.

⁽⁶⁾ Komisijas leteikums 98/257/EK par principiem, kas piemērojami ies-
tādēm, kas atbildīgas par patērētāju strīdu izšķiršanu ārpustiesas
kārtībā (OV L 115, 17.4.1998., 31. lpp.) un Komisijas
leteikums 2001/310/EK par principiem ārpustiesas iestādēm, kas ie-
saisītas saskaņotā patērētāju strīdu izšķiršanā (OV L 109, 19.4.2001.,
56. lpp.); Eiropas Parlamenta un Padomes 1998. gada 19. maija
Direktīva 98/27/EK par aizliegumiem saistībā ar patērētāju interešu
aizsardzību (OV L 166, 11.6.1998., 51. lpp.); Eiropas Parlamenta un
Padomes 2004. gada 27. oktobra Regula (EK) Nr. 2006/2004 par sa-
darbību starp valstu iestādēm, kas atbildīgas par tiesību aktu īsteno-
šanu patērētāju tiesību aizsardzības jomā (OV L 364, 9.12.2004.,
1. lpp.).

- 4. risinājums — kolektīvās aizsardzības procedūras, kuru sastāvā ietilpst kāds juridiski saistošs vai nesaistošs ES līmeņa pasākums.

4. Vispārīgas piezīmes.

4.1. EESK jau vairākus gadus atbalsta vajadzību Kopienas līmenī izstrādāt kolektīvo prasību noteikumus, lai tādējādi nodrošinātu zaudējumu faktisku atlīdzinājumu gadījumos, kad ir pārkāptas kolektīvās tiesības.

4.2. Jau 1992. gadā EESK izstrādāja divus pašiniciatīvas atzinumus, lai pievērstu Komisijas uzmanību vajadzībai apzināt rīcības iespējas pārrobežu strīdu regulēšanai un atzīt patērētāju organizāciju pārstāvības pilnvaras gan valstu mēroga, gan pārrobežu strīdos⁽⁷⁾. Tāpat arī 1994. gada 1. jūnija plenārsesijā vienprātīgi pieņemtajā atzinumā EESK stingri aicināja Komisiju izveidot vienotu procedūru kolektīvo prasību un kopējas pārstāvības jomā, lai ne tikai pārtrauktu nelikumīgu praksi, bet arī lai atvieglotu uz zaudējumu piedziņu vērstas darbības⁽⁸⁾. EESK minēto jautājumu aplūkoja arī vairākos vēlākos atzinumos⁽⁹⁾. EESK savā

(7) Pašiniciatīvas atzinums par tematu "Patērētāju aizsardzība un iekšējā tirgus izveide" (OV C 339, 31.12.1991., 16. lpp.) (skatīt 5.4.2. punktu) un pašiniciatīvas atzinuma papildinājums par tematu "Patērētājs un iekšējais tirgus" (OV C 19, 25.1.1993., 22. lpp.) (skatīt 4.12. punktu un tam pievienotā interesantā pētījuma, kuru kopīgi veikuši *Eric Balate, Pierre Dejemppe* un *Monique Goyens* un izdevusi EESK, 4. sadaļu, 103. un sekojošās lpp.).

(8) OV C 295, 22.10.1994., 1. lpp.

(9) Svarīgākie no šiem atzinumiem: pašiniciatīvas atzinums par tematu "Vienotais tirgus un patērētāju tiesību aizsardzība — iespējas un šķēršļi" (OV C 39, 12.2.1996., 55. lpp.), kurā konstatēts, ka līdz minētajam laikam nebija ņemti vērā EESK iepriekšējā atzinumā par zaļo grāmatu izteiktie ierosinājumi un priekšlikumi; atzinums par tematu "Komisijas ziņojums Eiropas Parlamentam un Padomei — vienotais tirgus 1994. gadā" (COM(1995) 238 galīgā redakcija), kurā kritizēta kavēšanās iekšējā tirgus efektīvā īstenošanā, galvenokārt attiecībā uz tiesību aktu pieņemšanu patēriņa jomā, jo īpaši saistībā ar pārrobežu attiecībām (OV C 39, 12.2.1996., 70. lpp.); atzinums par tematu "Komisijas paziņojums — Patērētāju politikas prioritātes (1996–1998)", kurā Komiteja atzinīgi novērtēja direktīvas priekšlikumu par izpildrakstiem un Komisijas izstrādāto rīcības plānu par tiesas pieejamību patērētājiem, taču paziņoja, ka ar interesi gaidīs turpmākās norises minētajā jomā, un konstatēja, ka minētajā jomā vienotā tirgus izveide nebūt nebija pabeigta un ka "apzināta patērētāju tiesību stingra ievērošana" ir būtisks priekšnosacījums patērētāju uzticēšanās iegūšanai (OV C 295, 7.10.1996., 64. lpp.). Līdzīgas bažas paustas arī EESK atzinumā par tematu "Komisijas paziņojums Eiropas Parlamentam un Padomei — vienotā tirgus ietekme un efektivitāte" (COM(1996) 520 galīgā redakcija, 23.04.1997.) (OV C 206, 7.7.1997.). Šajā sakarā jāmin šādi EESK atzinumi: pašiniciatīvas atzinums par tematu "Patērētāju politika pēc ES paplašināšanās" (11.6. punkts) (OV C 221, 8.9.2005.); atzinums par tematu "Kopienas rīcības programma veselības un patērētāju aizsardzības jomā no 2007. līdz 2013. gadam" (3.2.2.1. punkts) (OV C 88, 11.4.2006.); atzinums par tematu "Patērētāju politikas tiesiskais regulējums" (OV C 185, 8.8.2006.).

2006. gada 26. oktobra atzinumā⁽¹⁰⁾ cieši atbalstīja Komisijas bažas, kuras tā paudusi Zaļajā grāmatā par zaudējumu atlīdzināšanas prasībām par EK konkurences noteikumu pārkāpumiem, un savā 2009. gada 25. marta atzinumā⁽¹¹⁾ apliecināja, cik svarīgi ir efektīvi līdzekļi no konkurences noteikumu pārkāpumiem cietušo tiesiskajai aizsardzībai.

4.3. Tā kā ES paredz patērētājiem saskaņotas materiālās tiesības, EESK uzskata, ka tādā pašā veidā jānodrošina arī atbilstošas procedūras, lai patērētāji varētu šīs tiesības īstenot. Patērētājiem jābūt pieejamām kolektīvās aizsardzības procedūrām tiesā, lai varētu nodrošināt tiesisko aizsardzību tāpat kā cita veida komercdarījumu gadījumā. EESK jau savos iepriekšējos atzinumos ir uzsvērusi, ka patērētāju tiesiskā aizsardzība ir viena no pamattiesībām, kam jānodrošina viendabīgu kolektīvo un individuālo interešu aizsardzība tiesu iestādēs. Ir vajadzīga ES rīcība, jo ES trūkst juridisku instrumentu viendabīgu grupas, kolektīvo un individuālo tiesību izmantošanai un īstenošanai. Kolektīvās tiesiskās aizsardzības mehānismi ir nepieciešami, lai patērētājiem būtu reālas un efektīvas iespējas saņemt kompensāciju gadījumā, kad līdzīgs kaitējums nodarīts plašam personu lokam.

4.4. Turklāt konkurētspējas uzlabošana ir viens no galvenajiem Eiropas Savienības politikas mērķiem. Patērētāju aizsardzības jomā Eiropas Savienība ir izstrādājusi materiālo tiesību aktu kopumu. Tagad jānodrošina šādu tiesību aktu piemērošana tā, lai ar pārrobežu tirzniecības palīdzību varētu veicināt tautsaimniecības aktivitāti, pamatojoties uz pārliecību, ka jebkādos strīdus var atrisināt ātri, lēti un saskaņā ar tādiem pašiem noteikumiem un procedūrām, kādas izmanto visā iekšējā tirgū. Patērētāji var būt pakļauti negodīgai darījumu praksei arvien lielākā mērā, tādēļ ir vajadzīgas procedūras šādas ļaunprātīgas darbības novēršanai un apturēšanai. Svarīgi aspekti ir gan tiesību īstenošana, gan arī profilakse, kaitējuma novēršana un kompensācija. Kompensācijas apjoms atsevišķām personām parasti ir neliels, taču kopējā summa var sasniegt ievērojamus apmērus.

4.5. EESK uzskata, ka tiesiskajai aizsardzībai ir jābūt pieejamai un efektīvai īstenojamai. Tomēr ārpustiesas strīdu risināšanas mehānismiem ir jābūt iespējai, ko var izmantot papildus tiesvedībai, turklāt šie mehānismi var piedāvāt neformālāku un lētāku procesu. Tas arī nozīmē, ka abām strīdā iesaistītajām pusēm ir jābūt patiesai vēlmei sadarboties. Šādi ārpustiesas pasākumi varētu veicināt taisnīgu risinājumu rašanu un vienlaicīgi palīdzēt apturēt tiesās neaizskatīto lietu skaita pieaugumu.

(10) OV C 324, 30.12.2006. EESK puda atbalstu Komisijas iniciatīvai un apstiprināja kolektīvo prasību nepieciešamību gadījumos, kad tās "pilnībā atbilst atsevišķiem galvenajiem mērķiem: i) zaudējumu faktiskas kompensēšana, atvieglojot zaudējumu atlīdzināšanas prasības, ko organizācijas iesniegušas cietušo patērētāju vārdā, tādējādi veicinot tiesu sistēmas faktisko pieejamību; ii) konkurenci kropļojošas rīcības novēršana, kā arī atturēšana no šādas rīcības sakarā ar šī tipa prasību lielāku sociālo ietekmi".

(11) OV C 228, 22.9.2009., 40. lpp.

4.6. EESK tomēr uzsver, ka ir svarīgi izveidot piemērotus mehānismus, ievērojot Eiropas valstu kultūras un tiesiskās tradīcijas.

4.7. EESK arī uzskata, ka šādus ES juridiskos instrumentus būtu jāizmanto galvenokārt kolektīvo tiesību aizsardzībai gadījumos, kad ir pārkāpti normatīvie akti patēriņa jomā un konkurences noteikumi.

5. Īpašas piezīmes par zaļo grāmatu.

5.1. Tiesas ceļā panākama kolektīvā tiesiskā aizsardzība.

5.1.1. EESK atzīst, ka taisnīguma nodrošināšanai gan patērētāju, gan uzņēmumu labā Eiropā jāievieš tiesas ceļā panākamas kolektīvās tiesiskās aizsardzības mehānisms atbilstoši ieteikumiem, kas pausti Zaļajā grāmatā iekļautajā ceturtajā risinājumā. Šāda mehānisma izveide nodrošinātu tiesas pieejamību visiem patērētājiem neatkarīgi no viņu valstiskās piederības, finansiālā stāvokļa un viņiem individuāli nodarīto zaudējumu apmēra. Ar šāda mehānisma palīdzību arī varētu risināt ESAO Ministru padomes Ieteikumā⁽¹²⁾ par strīdu izšķiršanu patēriņa jomā un zaudējumu atlīdzināšanu atzīto problēmu, proti, lielākā daļa dažādās dalībvalstīs spēkā esošo tiesību aktu par strīdu risināšanu patēriņa jomā un zaudējumu atlīdzināšanu ir izstrādāti valsts iekšējām vajadzībām un ne vienmēr piemēroti patērētāju no citām dalībvalstīm aizsardzībai.

5.1.2. Tomēr EESK arī apzinās, ka nosakot saskaņotas procedūras, kas jāveic, lai tiesas ceļā nodrošinātu kolektīvo tiesisko aizsardzību, var rasties zināmas problēmas un trūkumi, ko izraisa tai raksturīgā sarežģītība, izmaksas, ilgums un citi aspekti. Šādas problēmas ir, piemēram, jautājums par to, kā samazināt ievērojamo risku, ka tiesas prāva var tikt izmantota ļaunprātīgi, kā arī jautājums par šādu prāvu finansēšanu. Tāpat jāizlemj jautājums par to, vai izmantot procedūru, kurā iesaistās pēc izvēles (*opt-in*), vai procedūru, kurā iekļauj automātiski (*opt-out*). Katrai no minētajām iespējām ir savi trūkumi, kā EESK to jau konstatējusi⁽¹³⁾.

5.2. Kolektīvo prasību galvenās iezīmes Eiropā.

5.2.1. Eiropas Komisija zaļajā grāmatā konstatē, ka šobrīd tikai 13 dalībvalstīs darbojas tiesas ceļā panākamas kolektīvās tiesiskās aizsardzības mehānismi. Turklāt var izšķirt trīs dažādu veidu mehānismus, kas uzskatāmi par "kolektīvu" tiesisko aizsardzību tiesas ceļā tajās dalībvalstīs, kurās šāda sistēma ir ieviesta.

5.2.2. "Kolektīvā tiesiskā aizsardzība" ir patiešām plaša koncepcija, kurā galvenā uzmanība veltīta drīzāk rezultātam un nevis pašam mehānismam. Tā ietver visus mehānismus, ar kuru palīdzību var panākt tiesību aizskārums pārtraukšanu vai novēršanu

un/vai plašākā izpratnē nodrošināt tiesisko aizsardzību, kas nozīmē kaitējuma novēršanu vai kompensēšanu. Ņemot vērā, ka daudzas dalībvalstis ir ieviesušas vai ievieš aizvien vairāk dažādu procedūru, turklāt lielākā daļa šo procedūru ir novatoriskas un eksperimentālas, būtībā nav iespējams izvēlēties kādu modeli, kuram būtu vairāk priekšrocību salīdzinājumā ar visiem pārējiem.

5.2.3. Paturot prātā tiesību sistēmu atšķirības un ņemot vērā iepriekšējos atzinumus⁽¹⁴⁾ par šo tematu paustos ieteikumus un dažādās izpētītās iespējas, EESK atbalsta:

- ES direktīvu, lai nodrošinātu vismaz minimāla līmeņa saskaņošanu un vienlaicīgi saglabātu pietiekamu rīcības brīvību tām dalībvalstīm, kuras līdz šim vēl nav ieviesušas kolektīvās tiesiskās aizsardzības sistēmas. Turklāt šāda direktīva papildinātu direktīvu par izpildrakstiem;
- pasākumus, lai nepieļautu kolektīvo prasību izmantošanu līdzīgi kā ASV lietotās "class action" (šķiras vai kolektīvās prasības). Visos ES pieņemtajos juridiskajos pasākumos jāņem vērā Eiropas kultūras un tiesiskās tradīcijas, to vienīgajam mērķim jābūt kompensācijas panākšanai un ar tiem jānodrošina taisnīgs līdzsvars starp pusēm, tādējādi veidojot sistēmu sabiedrības kā vienota veseluma interešu aizsardzībai. Komiteja pilnībā atbalsta Komisijas ierosinājumu, ka, lemjot par jebkādiem pasākumiem tiesas ceļā panākamas kolektīvās tiesiskās aizsardzības mehānismu ieviešanai visās dalībvalstīs, "nevajadzētu ietvert elementus, par kuriem ir zināms, ka tie veicina tādu tiesāšanās kultūru, kāda, cik zināms, ir izplatīta dažās valstīs ārpus Eiropas, piemēram, soda naudas par nodarītiem zaudējumiem, neparedzēti honorāri un citi elementi";
- kolektīvo prasību kombinētu sistēmu, kurā apvienotas "opt-in" un "opt-out" sistēmu priekšrocības atkarībā no tā, kādas ir aizskartās intereses, ir vai nav iespējams apzināt atsevišķus cietušos un kāds ir atsevišķām personām nodarītā kaitējuma apjoms; saskaņā ar "opt-in" procedūru cietušie savas individuālās sūdzības par nodarīto kaitējumu var izvēlēties apvienot vienotā prasībā; ja cietušie izvēlas "opt-out" procedūru, prasība jāiesniedz kompetentām pārstāvības struktūrām;
- drīzāk jānodrošina personai tiesības apliecināt tās gribu piedalīties kolektīvā tiesvedības procesā nevis vienkārši jāuzskata, ka tā automātiski kļūst par procesa dalībnieku, ja vien šī persona nav izteikusi vēlmi tajā nepiedalīties. EESK norāda uz minēto mehānismu priekšrocībām un trūkumiem, ko tā aprakstījusi savā 2008. gada 13. februāra atzinumā⁽¹⁵⁾. Lai mazinātu kolektīvo prasību radītās sekas, jo īpaši dalībvalstīs, kurās šāda procedūra līdz šim vēl nav ieviesta, priekšroka būtu jādod minētajam variantam;

⁽¹²⁾ REC(2007) 74, 12.07.2007.

⁽¹³⁾ OV C 162, 25.6.2008.

⁽¹⁴⁾ OV C 162, 25.6.2008., 31. lpp., OV C 228, 22.9.2009., 40. lpp.

⁽¹⁵⁾ OV C 162, 25.6.2008., 1. lpp.

- Komisijas viedokli, ka ar ES izstrādātu mehānismu palīdzību jānovērš nepamatoti prasījumi un ka tiesnesim var būt svarīga nozīme, lemjot par to, vai kolektīvs prasījums ir nepamatots vai pieļaujams. EESK atgādina iepriekšējos atzinumus paustos ieteikumus par tiesneša svarīgo lomu. Tiesnesim jāpiešķir pilnvaras, kas viņam ļautu jau pašā tiesvedības procesa sākumā apturēt nepamatotus prasījumus. Tiesas izmeklēs prasītāja prasības pamatotību un tās atbilstību kolektīvai strīdu izšķiršanai. Īpaši tiesnesim jānodrošina grupas identitātes noteikšana, pamatojoties uz noteiktu skaitu tādu pašu lietu un pārliecinoties, ka zaudējumiem, kas ir prasījumu priekšmets, ir kopīgs cēlonis, proti, viena un tā paša tirgotāja līgumisko saistību neizpilde vai nepienācīga izpilde;
- cietušo tiesības saņemt zaudējumu reālās vērtības pilna apjoma kompensāciju, kas ietver ne tikai faktiskos zaudējumus vai materiālo un morālo kaitējumu, bet arī neiegūto peļņu un tiesības saņemt procentus. Publiskās iestādes tiesību piemērošanas procesā koncentrējas uz atbilstību un preventīvam darbībām, savukārt zaudējumu atlīdzināšanas prasību mērķim jābūt nodrošināt pilna apjoma kompensāciju par nodarītajiem zaudējumiem. Tādēļ šajā pilna apjoma kompensācijā jābūt iekļautiem faktiskajiem zaudējumiem, negūtajai peļņai un procentiem;
- jābūt nodrošinātai šāda kolektīva tiesvedības mehānisma ilgtspējai, piešķirot tam pienācīgu finansējumu;
- šādā sistēmā jābūt arī nodrošinātam pārsūdzības mehānismam.

5.2.4. Visiem pārējiem minētā tiesvedības mehānisma aspektiem saskaņā ar subsidiaritātes principu jābūt pašu dalībvalstu kompetencē. Jebkādu ES līmeņa kolektīvo prasību gadījumā katrā ziņā būtu jāievēro subsidiaritātes un proporcionalitātes princips. Tas nozīmē, ka veicami tikai tādi pasākumi, kas ir vajadzīgi, lai sasniegtu Līgumā izvirzītos mērķus, ja tos pienācīgi nevar sasniegt pašas dalībvalstis, un tātad tos var labāk īstenot ar Kopienas līmeņa rīcību. Pastāv dažādas valstu līmeņa, juridiskas un konstitucionālas prasības, kas var kavēt vai radīt pretestību tiesību aktu saskaņošanai, piemēram, EK dibināšanas līguma 5. pants.

5.3. Patērētāju tiesību aizsardzība, izmantojot citus pieejamos līdzekļus.

5.3.1. EESK jau ir atzinusi, ka “ES līmeņa kolektīvās tiesiskās aizsardzības mehānisma pieņemšana nekādā gadījumā nedrīkst nozīmēt atteikšanos no tiesībām izmantot patēriņa jomā radušos strīdu ārpustiesas izšķiršanas sistēmas”. EESK ir pilnībā atbalstījusi ⁽¹⁶⁾ šādas sistēmas un atzīst, ka būtu jāturpina detalizēti pētīt to iespējas, kā arī jāturpina tās uzlabot, kā tas ierosināts

⁽¹⁶⁾ OV C 162, 25.6.2008., 1. lpp.

Komisijas zaļās grāmatas trešajā risinājumā. Komisijas trešajā risinājumā ierosinātie pasākumi ir papildinoši, taču tie nevar aizvietot iepriekš minētā ES juridiskā instrumenta pieņemšanu.

5.3.2. Liela uzmanība veltīta strīdu ārpustiesas izšķiršanas mehānismiem. Veselības un patērētāju tiesību aizsardzības ĢD pasūtīja pētījumu par alternatīviem strīdu izšķiršanas mehānismiem patēriņa jomā. Nesēn arī pieņemti tiesību akti par mehānismiem maza apmēra prasījumiem ⁽¹⁷⁾, par mediāciju ⁽¹⁸⁾ un Eiropas Tiesiskās sadarbības tīkla paplašināšanu ⁽¹⁹⁾. Izstrādājot Eiropas Savienības tiesību aktus patērētāju aizsardzības īstenošanas jomā, līdz šim bija jāņem vērā kā publiskas, tā arī privātas sistēmas. Būtu ietekme varētu būt politikas virziena maiņai 2004. gadā līdz ar prasību, ka visās dalībvalstīs jābūt centrālai publiskai iestādei, kas koordinē tiesību aktu pārrobežu izpildi ⁽²⁰⁾.

5.3.3. Iekšējās sūdzību izskatīšanas procedūras

Komiteja uzskata, ka efektīva sūdzību izskatīšana no tirgotāju puses var būt svarīgs faktors, lai palielinātu patērētāju uzticību iekšējam tirgum. Tāpat EESK norāda, ka ir ārkārtīgi svarīgi, lai Komisija veicinātu nepieciešamo iniciatīvu īstenošanu, šajā procesā obligāti iesaistot pilsonisko sabiedrību un jo īpaši uzņēmējdarbības pārstāvības organizācijas, lai nodrošinātu saskaņotu tiesisko regulējumu, kas nosaka tādu iekšēju sūdzību izskatīšanas sistēmu izveidi uzņēmumos, kuru prioritāte ir efektīva patērētāju sūdzību izskatīšana.

5.3.4. Publiskā pārraudzība

EESK piekrīt Komisijas priekšlikumam stiprināt un paplašināt Regulā par sadarbību patērētāju tiesību aizsardzības jomā noteiktās kompetento iestāžu, tostarp valstu ombudu iestāžu izpildes pilnvaras. Komiteja tomēr stingri iesaka ar direktīvu noteikt šāda mehānisma precīzus darbības principus, lai tādējādi visās ES dalībvalstīs nodrošinātu vismaz minimālu saskaņotības līmeni. Šādā priekšlikumā būtu jānosaka, ka pieejamā atlīdzība aprobežojama ar kompensāciju par nodarītu kaitējumu, kā arī jānodrošina stingra procesuālā aizsardzība tiesību subjektiem, pret kuriem tiek īstenota izpildes procedūra. EESK uzskata, ka publiskās pārraudzības pieeju varētu attīstīt par savstarpēji izmantojamu sadarbības tīklu, kas aptvertu visas dalībvalstis un varētu būt ļoti efektīvs veids, kā visā ES apzināt uzņēmējus, kuri, iespējams, pārkāpj patērētāju tiesības. Piemērotas sabiedrisko attiecību kampaņas patērētāju izpratnes veicināšanai un informācijas izplatīšanai patiešām varētu mudināt patērētājus ziņot par viņu tiesību pārkāpumiem.

⁽¹⁷⁾ Regula Nr. 861/2007 (OV L 199, 31.7.2007., 1. lpp.).

⁽¹⁸⁾ Direktīva Nr. 2008/52 EK (OV L 136, 24.5.2008., 3. lpp.).

⁽¹⁹⁾ COM(2008) 380 galīga redakcija — EESK atzinums: OV C 175, 28.7.2009., 84. lpp.

⁽²⁰⁾ Regula Nr. 2006/2004 (OV L 364, 9.12.2004., 1. lpp.).

5.3.5. Alternatīvi strīdu izšķiršanas mehānismi

Komisija atzīst, ka pastāvošie alternatīvie patērētāju strīdu izšķiršanas mehānismi ievērojami atšķiras gan vienas valsts robežās, gan dažādās ES dalībvalstīs un ka pat tiesību sistēmās, kurās šādi mehānismi darbojas, pastāv būtiskas atšķirības starp konkrētām nozarēm un ģeogrāfisko pārklājumu. Turklāt lielāko daļu alternatīvo strīdu izšķiršanas procedūru Eiropas Savienībā izmanto galvenokārt individuāliem prasījumiem. Attiecībā uz spēkā esošajiem ES instrumentiem ziņojumā ar nosaukumu "Alternatīvo patērētāju tiesību aizsardzības līdzekļu, kuros netiek izmantota

parastātiesvedības procedūra, analīze un novērtējums", ko pasūtījusi Eiropas Komisija, secināts, ka mediācijas/šķīrējtiesas procedūrās iesaistīto trešo pušu neatkarības un objektivitātes principi, kas noteikti minētajos instrumentos, netiek ievēroti pat Eiropas Patērētāju tiesību aizsardzības centru tīkla (*EEC-Net*) datubāzes ietvaros ⁽²¹⁾. Tādēļ EESK uzskata, ka ieteikumiem, kas pausti attiecībā uz alternatīvām strīdu izšķiršanas sistēmām, jāklūst par saistošiem juridiskiem instrumentiem. Uzlabojot patērētāju iespējas izmantot alternatīvus strīdu izšķiršanas mehānismus un mazāka apjoma prasību procedūras, var nodrošināt ātru, taisnīgu, efektīvu un salīdzinoši lētu patērētāju aizsardzības jautājumu risināšanu.

Briselē, 2009. gada 5. novembrī

*Eiropas Ekonomikas un sociālo lietu komitejas
priekšsēdētājs
Mario SEPI*

⁽²¹⁾ Ieteikums 1998/257 un Ieteikums 2001/310.